„БРАНИК“ ИЗЛАЗИ
шест пута на недељу,
осим на дан после свеца.

ПРЕТПЛАТА и ОГЛАСИ
шаљу се на администрацију,
А РУКОПИСИ
уредништву „Браника“ у Н. Сад.

Рукописи се не враћају.

БРАНИК

ЦЕНА ЈЕ »БРАНИКУ«
За Угарску: Србију Црну Гору
друге стране земље
на годину К 34·— 46·— дин.
на по године К 17·— 23·— „
на четврт „ К 8·50 11·50 „

Поједини бројеви стају 12 потура.

ОГЛАСИ
рачунају се 10 пот. од реда ситних слова.
Уредништво и администрација „Браника“
налази се у кући А. Пајевића у Дунавској
улици бр. 36.

ОРГАН СРПСКЕ НАРОДНЕ СЛОБОДОУМНЕ СТРАНКЕ.

Бр. 59. У Новом Саду, у среду 17. (30.) марта 1910. Година XXVI.

Развој ствари у Хрватској.

Сва тежина политичкога положаја српскога народа у овој монархији не лежи ни у Угарској ни у другој половини монархије, у Далмацији, већ управо у Хрватској.

Можемо бити у великој мери задовољни, што су Срби прваци у Хрватској показали велик успех, да је после много и много година постигнута слога међу Србима и Хрватима, која се слога огледала и огледа у хрватско-српској коалицији. Та слога није она, што се од времена на време показивала међу Србима и Хрватима, већ је то она слога, која гледа у Србима и Хрватима један народ са два имена.

Хрватско српска коалиција услед установљеног јединства народа показала је такву снагу, да је била кадра равнати политичким положајем. Она је била кадра срушити пређашњу владавину искључиве превласти будимпештанске мађарске владе, она је у доброј вери склопила савез са мађарском коалицијом те је створила речку резолуцију, којој је последица била то, да се, како је мађарска коалиција дошла на владу, могла створити земаљска влада из редова хрватско-српске коалиције, на челу са баном, који је постао члан те хрватско српске коалиције. Показала је хрватско-српска коалиција своју снагу, кад је, разочарана поступком мађарске коалиције, услед створене железничке прагматике и гажењем државноправне нагодбе, ступила у опозицију те тиме истина изгубила владавину у Хрватској, али ипак остала чврста према понудама Векерлова кабинета да наново задобије владавину, ако би хтела пристати на Векерлове услове. Показала је своју снагу хрватско-српска коалиција, кад је издржала Раухову страховладу, и сјајно показала народно јединство, кад је водила обрану ова 53 српска страдалника, које је Раухова страховлада хтела да начини велеиздајницима.

Али највећу је своју снагу показала у оној обавривости, кад је настала промена владе у Угарској, те је нова влада налазила за целисходно, да успостави у Хрватској нормалне, редовне уставне прилике. Ту се хрватско-српска коалиција није могла устезати, а да у највећем интересу Хрватске не начини пакт са новим угарским министром-председником грофом Куеном-Хедерваријем. Чудновата је то била појава. Грофа Куена-Хедерварија је као бана управо потоња хрватско-српска коалиција и срушила. Према промењеним политичким приликама постао је гроф Куен-Хедервари нека рука помоћи хрватско-српској коалицији, да се ибави Раухове страховладе. Хрватско-српска коалиција није прва пошла новом угарском министру-председнику, већ је гроф Куен-Хедервари послао дра Томашића, да посредује, како би дошло до споразума са хрватско-српском коалицијом. Хрватско-српска коалиција поставила је своје услове и тек, кад је др. Томашић примио те услове, дошло је до пакта. Ово је био велики успех и за грофа Куена-Хедерварија и за хрватско-српску коалицију. Гроф Куен-Хедервари могао је према мађарској коалицији и мађарским странкама са неким задовољством указати: да оно, што мађарска коалиција, што мађарске странке нису за скоро три године биле у стању постићи, наиме споразум са Хрватском, то је он, гроф Куен, за неколико дана постигао. С друге стране хрватско-српска коалиција могла је указати на своје родољубље, што је у великом интересу Хрватске знала прегорети и неке своје захтеве, само да дође до успоставе устава у Хрватској и значаја већине хрватскога сабора.

А у чему је лежало оно, да је хрватско-српска коалиција прегорела неке своје захтеве? У томе, што споразум са грофом Куеном-Хедерварије није садржавао у себи restitutionem in integrum. Није успостављена земаљска влада из редова хрватско-српске коалиције са баном грофом Теодором Пејачевићем на челу.

Па ипак и без restitutione in integrum показала је хрватско-српска коалиција велик успех. Треба знати, да су у Будимпешти сви мађарски државници без разлике странака држали споразум са Хрватском за могућ само посредством успоставе старе народне странке, у Бечу пак нису хтели да чују за икаков споразум са хрватском опозицијом, докле је такова оличена у хрватско-српској коалицији. Српски елеменат је требао бити елиминиран. Хрватско-српска коалиција је сјајно успела, да српски елеменат није елимиран, јер српски елеменат спада у народно јединство. Гроф Куен-Хедервари, као врло добар познавалац хрватских прилика, знао је у Бечу одстранити баука, што се навирао у Бечу у Српству у хрватско-српској коалицији.

Па у чему да је постојала капитулација хрватско-српске коалиције пред грофом Куеном-Хедерварије? У томе, што је Томашић постао бан и што су неки чланови негдашње народне странке дошли на владавину? Ово је најбоље опровргао сам бан Томашић, рекавши: „Стара народна странка не да се више ускреснути!“

Др. Томашић је човек изванредних способности а при том хрватски родољуб. Он је недавно издао врло темељиту и занимљиву књигу о историјском односу Хрватске према Угарској, заступајући хрватско право. А најглавније је, што др. Томашић стоји на истом становишту у погледу железничке прагматике, као и хрватско-српска коалиција, и само је то омогућило пакт са грофом Куеном-Хедерварије.

Што је др. Томашић био најглавнији члан негдашње народне странке, управо вођа те странке, то није могло помести хрватско-српску коалицију. Ми смо још за доба речке резолуције казивали, да треба разликовати између чланова и чланова народне странке, и то како међу Хрватима, тако и међу Србима. Било је и има их међу члановима народне странке сасвим честитих родољуба, па их не треба онако „бутуп“ бацати међу мађаронске штребере.

Ми можемо бити задовољни са досадањим развојем ствари у Хрватској, а тај развој, надамо се, ићи ће све на боље.

У расправама хрватског сабора у велико преовлађује хрватско-српска коалиција. Несретни Франковци и српски радикали губе се. Српски елеменат није више проскрибован. Бан Томашић узео га је у обрану и дао му је признање за његову лојалност.

Председник хрватског сабора др. Богдан Медаковић, кад му је један Франковац у сабору добацио, да није позван заступати хрватске интересе јер је Србин, поклопио га је речима: Јесте! Ја сам Србин и поносим се, што сам Србин, али је мени свето све, што се тиче Хрвата и хрватске домовине.

Српски народ у Хрватској умео је погодити народну струју укупнога нам народа, а та струја погођена је не само у Хрватској, него и у Далмацији. И онде Хрвати и Срби осећају народно јединство.

Развитак политичких односа у Тројединци може само да ојача народно јединство на све стране, и да буде моћан фактор будућности Срба и Хрвата.

Новинарски гласови

о сазиву нашег народно-црквеног сабора.

Поводом тога, што је Његово Величанство краљ одобрио сазив српскога народно-црквенога сабора у Ср. Карловце за 16. (29.) маја о. г., пише »Аз Ујшаг«, данас најраспрострањенији и најутицајнији мађарски лист, у свом ускршњем броју, а под насловом:

»Српски народно-црквени сабор.
— Слом српских радикала.« —

овај чланак:

»Као што одговара закону, опет је сазван српски православни црквени кон-

ЛИСТАК.

У обрану Јована Ђорђевића.

(Наставак.)

Колико смо ми познавали Бошковића и Ђорђевића, они су обојица били баш противно од онога, што тврди о њима г. Шевић.

Далеко би нас одвело, кад бисмо у овај мах хтели, да још потање доказујемо ово, како о Бошковићу, тако и о Ђорђевићу.

Ми смо у току овог свог разлагања, већ наводили доказа, да је Ђорђевић заиста имао организаторског дара.

О томе је био скроз уверен свако, ко га је познавао и видео, шта он ради. А нико га ваљда није боље познавао, као што смо горе видели, него А. Хаџић, који је имао прилике, да му завири у најдубљу дубину његове велике душе. Па ево, шта о тој Ђорђевићевој особини његов најбољи познавалац пише:

„Ретка енергија, одлучност и организаторски таленат биле су му особине. Одлучност му је помагала, да се и у најтежим приликама знао наћи, и као организатор се умео користити и мањим, скромнијим средствима, старајући се непрекидно, да се дође до бољег стања и до обилатијих средстава, а тиме до живљега и успешнијег рада.“

»Поред тих великих и ретких врлина имао је Ђорђевић и државничке озбиљности и мирноће, која га је чувала, да се не поведе за тренутним струјама, да не застане на по пута, да га не збуне привидне тешкоће.“

Тако је, отприлике, А. Хаџић Ђорђевића описивао и славио у свечаној седници Књижевног Одељења Матице Српске. Ова Хаџићева беседа није, истина, изашла штампана у Летопису Матице Српске, али је, у главном, то исто, што је речено о Ђорђевићу у њој, изишло у чланцима, које је Хаџић о Ђорђевићу писао у »Бранкову Колу“ за годину 1901.

Но и у самом Летопису Матице Српске, у којем је изашао некролог о покојном Ђорђевићу, слави се Ђорђевић — међу другим — и с тога, што је створио и организовао српско народно позориште, дакле као човек, који је имао стваралачког, организаторског дара.

Сав српски, савремени и потоњи, свет је дакле Јована Ђорђевића сматрао и славио као оваква човека, како га ми оцртасмо. Против њега се, особито после смрти му, не диже ни гласак ограде и непоштовања. Његово име заузе лепо, одлично место у повесници српске просвете.

Али причекај мало, повесницо српске просвете! Застани, за часак, у свом току! Твоји листови још нису сви прегледани. И г. Милан Шевић има да рекне свој суд о теби!

И г. Милан Шевић изрече свој суд. Он најодлучније тврди, да Ђорђевић „није имао организаторског талента“! И ове, јасно и разговетно, изречене речи г. Шевића у Летопису Матице Српске штампа и широм Српства разашиље оно исто »велеславно« уредништво, које је некад, у свом рођеном листу, Ђорђевића славило као човека, који је »имао организаторског талента«!

По овом уредништву дакле Ђорђевић, један и исти човек, и јесте и није имао организаторског дара!

Могу ли оваке две, сасвим противно оцене постојати једна поред друге? Не потиру ли се оне међусобно? Нисмо ли ми дакле имали право, кад смо, још у почетку ових својих редова, изрекли своју сумњу у поузданост и непогрешљивост наших критичара, па и оних, који се сматрају за богове првога реда на Олимпу наше књижевне критике.

Но када је г. Шевић, као што каже Гете, „велику реч изрекао мирно“, када се усудио тврдити о једном Бошковићу и једном Ђорђевићу, да »нису имали организаторског талента«, он се одмах и покајао за те пренагљене речи, па, брже боље, додаје, да су „њихове класичне гимназије изазвале свакојако неоправдан отпор.“

(Наставиће се)

грес, и то за 29. мај. Пре тога ће бити избори: седамдесет и пет саборских посланика бира Српство у Угарској и Хрватској, а ови са шест епископа и патријархом сачињавају сабор. Пре три године је српска радикална странка на конгресу дошла до већине. Већина јој је била један-два гласа, али је с њом, као што смо видели, према својим смеровима дивно прокопсала.

Већину је поглавито добила под том титулом, да ће црквено, нарочито пак тако звано манастирско имање а онда и патријарашка добра дати у руке сабору, односно саборском одбору те ће их онда искључиво сиромашнијем народу издавати под закуп. Ствар је у пола и пошла за руком, непокретнинама од тридесет и три манастира сад већ одиста управља саборски одбор, који је према саборској већини састављен из радикалне странке. Пре тога су њих осамнаест манастирских настојатеља вршили управу над тим имањем, и то на основу својих настојатељских положаја бесплатно. Сад чланови средишне управе стају цркву годишње од прилике сто хиљада круна, јер чланови управе уживају велик хонорар. Да се тај издатак накнади бар делимице, дали су земље не само народу, који очекује јефтину закупнину, него и имућнијим предузимачима, велезакупницима, који, удешавајући се само за годину две дана, одиста исцеђују земљу; оно истина плаћају онда за њу просеком доста велику закупнину. Становнике манастирâ, настојатеље и калуђере задесила је под владом реформа знаменита штета у приходима, а саборски се одбор за доказ неоправданости њихова незадовољства побринуо тако, што је калуђерима и манастирским настојатељима упутио од главе педесет круна као трошак за месечно издржавање, а од те се своте на крају крајева не може баш умрети од глади.

На тај је начин онај део тежња српске радикалне странке, који је смерао на то, да експозитуре странке дођу до хонорара, крунисао бар неки успех, а напротив народ није видео ни трага јефтинога закупа земље, који је народу обречен, а за манастире и њихове припаднике пак и у готову је новцу изражен удар значила »народна« епоха српских радикала.

Избори за народно-црквени сабор не показују бог зна каква повољна изгледа га српске радикале. А ако изгубе конзреску већину, сабитно ће мањом тежином моћи ступити и у изборе за државни сабор, који ће избори доћи на ред баш онда, кад конгрес започне своја саветовања. Онај пак савез, који су склопили са Јуштовом странком, може по Јуштовце постати од врло незнатне вредности.«

Сарајевска »Српска Ријеч« пак пише о сазиву народно-црквеног сабора ово:

»Досад су радикали имали један глас већине. Но та пропорција ће се у идућем сабору скроз измијенити и то због радикалског држања у Хрватској за вријеме Рауха, **коме су радикали били савезници.** У Хрватској ће због тога, нема сумње, на свим линијама побиједити и српска народна самостална странка. А и у Угарској радикали изгубише тло под ногама, тако, да ће по свој прилици у идућем српском народно-црквеном сабору спасти на мањину без икаква утицаја.«

Интересантно је, како поводом сазива нашег народно црквеног сабора суди о радикалима београдски лист „Словенски Југ“, који је све до скора у радикалима гледао „родољубе“ српске, које либерали „из пазве“ нападају. Ево шта вели „Словенски Југ“:

»Српски црквени сабор састаће се ове године у редовно заседање. Пошто је изашао мандат старом сабору, извршиће се пре тога нови избори, колико се за сада зна у априлу. На изборима ће доћи до велике борбе између српске самосталне и српске радикалне странке. Борба ће бити огорчена из многих разлога, а поглавито из оних политичке природе. Као што је познато, били су радикали у коалицији па су је напустили. Одтада водили су они најжешћу борбу против самосталаца и коалиције. Та борба била је тако страсна, да је нису ублажили ни велики прогони српства од стране Рауха, који су управљени били најјаче против самосталаца. И за време тих прогона држали су се радикали непријатељски према самосталцима. Такво држање имају они и данас, у најјачој мери. Разуме се, самосталци им не остају дужни. Они им враћају мило за драго,

На старом сабору имали су радикали већину. Велико је питање, да ли ће се имати на новом.

Главну оптужбу, коју они износе против самосталаца — да су ови издали српство — туку најочигледније велики прогони самосталаца, који су против ових вођени због — баш њиховог великог србовања! Најобичнијем Србину тешко је веровати, да је српство издала странка, од које је пола стотине људи доведено под вешала, једино и само због — српства! Тешко је, зато, и веровати, да ће радикали имати успеха у борби са таквим разлозима, а без икаквих других.«

Некада су — да то овде наведемо — у Београду Јакова обожавали. А данас? Ни један иоле бољи лист београдски нема доста речи, да осуди Јаковљеву ивлајничку политику. Чак и радикална „Самоуправа“ га не напада до душе, али га ни не брани. А што Јаков и од „Самоуправе“ не добија буботке, има само да захвали свом пријатељу Столу Протићу.

Лицемерство мађарских клерикала.

Ваљда једна од најлицемернијих мађарских странака је т. зв. пучка странка, у којој су затуцани клерикали. Та странка се је дотле подвлачила словачком народу у Горњој Угарској, док овај, недовољно обавештен, није бирао за посланике на угарски сабор скоро искључиво кандидате те лицемерне странке. И ти »луђаци« (словачки то значи: народњаци), који су се преко словачких леђа докопали посланичких мандата и господства (на пр. Раковски, Смречањи Ђурка, Беницки и т. д., — све помађарени Словаци) после су у сабору највише грмили против „панслава“; таква гола господа клерикалска су бесомучно прогањала и *до мукотариних затвора доводили најбоље словачке родољубе*, као на пр. свештеника Андреја *Хлинку* и дра Милана *Иванку*, који последњи још и данас чами у вацком државном затвору.

Али не само да је та мађарска црна пучка странка обрала бостан код словачког народа, који је данас тачно обавештен, ко су и какви су ти „луђаци“, — него та црна чета зло стоји и код самога *мађарскога* народа, који је такође прозрео клерикалско лицемерство.

Видећи *неминовну пропаст* своје странке, њен главни орган »*Алкотмањ*« донео је ових дана чланак, у коме говори о односу грофа *Куена-Хедерварија* према немађарским народима у овој земљи. Наравно, да је ту гроф Куен оптужен страшном оптужбом, да „пактира са народностима“ и тим ултра-хавафишагом мисли „Алкотмањ“ да своју бедну странку *рехабилитира* пред мађарским народом!!

Но „Алкотмањ“ се није на томе зауставио. Ономад је донео неки дугачак допис из Вршца, у којем опет оштро напада грофа Куена, што бајаги „пактира с народностима“. Особито тај мантијашки лист замера министру-председнику, што је једном рекао председнику клуба народносних посланика, румунском посланику Теодору *Михалију*, да Румуни, подупирући данашњу мађарску владу, не ће зато морати напустити „своју традицијоналну политику“.

У споменутом вршачком допису „Алкотмањеву“ пре свега се износи *крупна неистина*, како немађарски народи у Угарској Куена-Хедварија отворено називају „царевим“ изаслаником. Затим удара на немачки народносни лист „Deutschungarischer Volksfreund“, што излази у Темишвару, а који неустрашиво проповеда немачка народна начела радећи на том, да *Немци у Угарској остану Немци*. Спомиње, како је вођа вршачких Немаца, мерник Рајнхолд *Хеген* министру-председнику телеграфисао *немачки*, а Куен му је *немачки* одговорио. Е, то је по „Алкотмању“ скоро велеиздаја и оно већ отрцано „дражење против мађарскога народа“!

Да би се разумела та срџба мађарских клерикала на министра-председника грофа *Куена-Хедерварија*, морамо истакнути, да је та мађарска пучка странка своју политику градила већином у појединим народносним крајевима, где народ још није национално свестан, а обично је врло побожан. Од како су пак поједини немађарски народи у Угарској почели живо радити на народном освешћењу најширих слојева народних, од тада су изгледи мађарске клерикалне политике почели падати. Пошто је министар председник гроф Куен-Хедервари нагласио, да ће према немађарским народима у Угарској водити другу политику, него што је била она, коју је водила пређашња, мађарска коалицијона влада, то су и немађарски народи у Угарској њему донекле изишли на сусрет и **чекају и дела** нове угарске владе.. А као што је познато, у палој векерле-апоњи-копутовској политици угњетавања живо су учествовали и прваци пучке странке, те је ове она Куенова изјава јако заболела, а нарочито од како увидеше, да се немађарски народи у Угарској између свих мађарских странака још највише приклањају грофу Куену-Хедерварију, јер у овоме имају још највише поуздања.

По себи се разуме, да ће та работа мађарских клерикала остати *безуспешна*, те ће немађарски народи — изузев жалосне „српске“ радикале — ступити **самостално** у свима срезовима, где је већина народносних бирача, а где су у мањини, тамо ће подупирати такова кандидата, који стоји на становишту *општег тајног бирачког права* и који буде на сабору захтевао *извршење народносног закона* од г. 1868.

А мађарски клерикали могу се кајати за своје грехе и уздисати над развалинама своје луде политике.

Значајан говор бана Томашића.

(Наставак.)

Високи саборе! Сад је јасно становиште у овом питању за Хрватску. Ми не можемо тражити регниколарну депутацију да нам рече: Ваше је право језика у Хрватској признато, пошто вам га темељни закон даје. Али ми се не можемо ни оглушити, ако би се с угарске стране хтјело то питање ријешити путем депутације — ако би се наиме с те стране тражило, да се настави прекинути рад, па да се сложимо у том питању. (Заст. др. Елеговић: Дакле је пријепорно по нагодби, како се има то питање ријешити?) Ово би био наставак онога рада, који је био прекинут г. 1886. и 1887., кад су се обје депутације безуспјешно разишле. (Заст. др. Елеговић: Опорбењаци су већ и онда протестирали).

Предсједник: Овдје је сабор, да чује бана, а не Вас.

Бан др. **Томашић**: Ја нисам сада казао, какво је становиште господе од хрватско-српске коалиције. Ја не знам, какво је њихово становиште гледе регниколарних депутација, јер с Вашом дозволом може се и друго становиште заузети. Ако је неко питање данас пријепорно питање, то се може легално ријешити само споразумном вољом обију сабора, онда ћу ја приступити томе питању, које сам не рјешавам, у онај час, кад будем мислио, да ћу га повољно ријешити. Будем ли држао, да га не ћу моћи повољно ријешити, онда не ћу ни тражити, да се то питање уз неповољне шансе ријеши. Зато није ни тражен наставак рада од г. 1886. Но кад би се данас састала трећа депутација, која би била увјерена, да би с успјехом радила у смислу хрватскога становишта, онда би сигурно и Ви заговарали ту депутацију. (Заст. Јерко Павелић: Краљ је ту, који би нас заговарао. Зашто тамо не упливате?)

Господо! Ово је питање тешко. Особу владара не ваља уплетати. По државном уставу функције су државне власти раздијељене, те је тачно означено, гдје права владара почињу. Ова почимају, кад се оба компацисцента у становитом питању не могу сложити. Зато је дакле то питање остало неријешено, а ми не можемо пустити, да се оно једнострано ријеши. Није нам по том преостало друго, него да влада, стављајући се на оно хрватско становиште, које хрватски сабор заузима, не тражи регн. депутација, него да обрекне, да ће у оном часу, када то буде у Угарској могуће гледом на тамошње уставне прилике, поштивање нашему праву прибавити, јер данас то није могуће. (Заст. др. А. Хорват: Другим ријечима: никада!) Данас то ни регниколарним депутацијама није могуће. (Заст. Радић: То би био назадак. Не разумијете баш ништа. Смијех.) Није зато могуће ни регниколарним депутацијама, да ријеше данас то питање, јер би се у ту сврху морале те депутације прије свега изаслати, а данас с угарске стране напросто не постоји фактор, који би их могао изаслати. Је ли тако? То је бар јасно, да данас легалним начином, онако како треба, не можемо получити циљ никако, па ни уз највећу беневоленцију свеукупног угарског народа, јер нужнога фактора нема. Но кад буде било тога фактора, а то ће бити, кад на ново изабрани сабор буде почео дјеловати, онда ће бити брига владе и моја, да се ово питање ријеши на начин, како би хрватско право, које је узакоњено у темељном закону, у нагоди, добило своју санкцију. (Заст. др. А. Хорват: Другим ријечима: одложило се.) Одложило се до онога момента, до којега се ради нужде одложити мора, јер Ви не можете ступити на ходник а да се прије не дигнете. Угарски сабор не може прије изаслати регниколарне депутације, него што буде тај сабор изабран. (Заст. др. Елеговић: То није становиште коалиције, него становиште народне странке из г. 1907.) А што је становиште коалиције? Изволите ми казати.

Заст. др. И. **Елеговић**: Становиште коалиције 1907. у мађарском сабору било је, да је ствар хрватскога језика изнад сваке сумње, да је једно непријепорно право и да то право као непријепорно не може бити предметом расправа регниколарних депутација (Заст. Стј. Радић: Зато сте коалицију назвали издајицама) нити тако, да би хрватски сабор из своје иницијативе изаслао регниколарне депутације, нити тако, да би се хрватски сабор одазвао позиву угарског сабора, да с његовим регниколарним депутацијама расправља то питање. Ја разабирем, преузвишени, из Ваших разлога, да Ви стојите на становишту, да би се хрватски сабор одазвао позиву угарског сабора, да расправља по својој регниколарној депутацији са регниколарном депутацијом мађарског сабора о питању хрватског језика, које је било повријеђено прагматиком, а то није становиште коалиције.

Предсједник: Молио бих г. дра Елеговића.. (Заст. др. И. Елеговић: Мене је преузвишени господин позвао).. можете реплектирати са двије-три ријечи, али други паралелни говор не могу дозволити.

(Наставиће се.)

Verein zum Schutze Deutscher.

(Друштво за заштиту Немаца).

У Немачкој има у 3000 места таких друштава за заштиту Немаца, са безброј чланова.

А ко угрожава Немце у Немачкој, шта ће њима у Немачкој 3000 друштава са хиљадама и хиљадама чланова за заштиту Немаца у Немачкој?

Нису они нигде угрожени, већ они насрћу — као што је познато — свуда на друге, нарочито на Словене, а особито нас Србе мрзе и презиру.

Его, за то требају њима та друштва, која прикупљају народну снагу и силне новце, са којима се око нас ствара све оно, што видимо и не видимо, али што осећамо тим више и осетније, па ипак не покушавамо, да се бранимо смишљено, систематски, озбиљно и истрајно.

Истина, лакше је бранити своје него насртати и туђе отимати, али зар је тешко отимати, кад нико не брани? А у нас је баш тако.

Сви око нас насрћу на нас, отимају наше, скидају са нас, потискују нас, требе нас на нашем дому.

Мућни главом и ти, честити Србине — који читаш и разумеш „Привредник“ — па се присети, шта треба и шта се мора радити и код нас, а они, који — — — — они ће после за тобом.

„Привредник“.

НОВИ САД, 16. марта 1910.

— **Таман погодила!** Овдашњи радикалски орган, злосретна „Застава“ хоће да прави капитала у корист мађарофилске политике радикалске странке тиме, што је бивши румунски народносни посланик др. Јован Сучу својим бирачима изјавио, да не ће више кандидовати за посланика, јер да није задовољан са стањем у народносној странци. Из тога радикалски орган изводи да то незадовољство потиче отуда, што народносна странка не ће да тера мађарофилску политику, већ да прама упутства из Беча, и по томе да се др. Сучу сасвим слаже са политиком српске радикалне странке. Ту се баш може казати: »Што се баби хтело, то се баби снило!« Др. Сучу је баш највећи противник мађарофилској политици и најжешће је осуђивао „српске“ радикале. Иначе се зна о дру Сучу-у, да је он хтео да се установи централни секретаријат народносне странке у Будимпешти. Али је народносни клуб држао за целисходније, да се оснује румунски народносни лист у Будимпешти, а то је и учињено са „Луптом“ („Борбом“). Др. Сучу је најжешћи противник Мађарима и баш замера Румунима народносне странке, да су сувише млаки.

И овом приликом се „Застава“ осрамотила. Таман је погодила, зашто др. Сучу не ће да кандидира!

Политички преглед.

— **Србија**. У прошли понедељак прочитан је у Народној Скупштини извештај финансијског одбора о прорачуну за 1910. годину. Нацрт прорачуна за 1910. годину износи у расходима своту од **113** милијона, а у приходима **114** милијона динара у округлим сотама. До овако велике своте, која према 1909. год. представља у расходима разлику од преко 9·5 милијона, попео се нацрт прорачуна за 1910. годину нарочито зато, што је у овај нацрт унесено 5 милијона за нова најам, што се код прорачуна војног задржава скоро иста висина као у 1909. години, ма да је он у тој години повећан са преко 5 милијона, и што је расход на железничку дирекцију са преко 2 милијона динара. Исто тако код прорачуна санитетске струке предложен је већи расход у своти од 700.000 динара, а код финансијске струке 600.000 и код министарства народне привреде са 500.000 динара. Финансијски је одбор увећао предложене кредите код министарства војног са 400.000 динара, и то за вежбе и маневрирање 300.000, а на фортификацијоне радове 100.000 динара. Финансијски одбор изразио је жељу, да се још за дуже време прорачун ратног министарства задржи на садањој висини. Пре две године војни прорачун повећан је са пет милијона, а па разне војне потребе издано је изван прорачуна ефективних преко 120 милијона.

— **Кошутове фразе**. Фрања Кошут, док је био министар, био је у Бечу најомиљенија особа са своје — попустљивости. Сад, кад је сињор Франческо бечком препреденошћу разголитан пред мађарским народом, пробудио се је у њему опозицијопалац. Наиме Кошутова странка је о римском Ускрсу издала опширан проглас на мађарски народ. У том прогласу, пуном бомбастичних фраза, вели странка Кошутова, да странка иде у изборну борбу на темељу традицијоналног свог програма, који је заступала и на владиним клупама. Странка је уверена, да тај програм не може бити сада програм рада. Допушта, да је тај темељни програм идеал, али тврди, да упркос своје идеалности мора упућивати на извесни смер. Као темељна начела овог програма су самостална војска, самостално царинско подручје и самостална народна банка; надаље самостално водство иностраних послова у тој мери, у којој допушта обзир на идентитет владара и његове особе. Тај се програм може постепено извршити. Најпре је на реду самостална банка, која ће се спровести што пре, а онда самостално царинско подручје, које ће се спровести год. 1917. Странка упозорава сваког, да се чува поводити се за начелима општег права гласа, јер на том се темељу може додуше осигурати мађарство и превласт интелигенције, али може оно довести до народне пропасти. Таково изборно право желе заклети непријатељи Угарске у Аустрији. Зато им ниједан Мађар не сме пружити руку помоћи. У војничким питањима остаје странка код народних захтева, али и овде на темељу постепеног остваривања.

Проглас је потписао Фрања Кошут.

И тај ће се програм остварити, кад на врби роди грожђе. Но добро је запамтити, да је затуцани реакцијонар Фрања Кошут против општег права бирачког.

ВЕСТИ ИЗ МЕСТА И ИЗ НАРОДА.

Нови Сад, 16. марта 1910.

— † **Панта Јовановић**. У нашој је вароши јуче у два сахата после поноћи после дуга боловања у 49. години свог века преминуо трговац Панта Јовановић. Покојник је пре година на новосадској пијаци имао једну од првих галантеријских радња. Оплакује га ожалошћена супруга са децом. Лака му била земља!

— **Унапређени Срби чиновници**. Министарским тајницима Николи Маширевићу и Николи Табаковићу поделио је краљ наслов и својство министарског одељног саветника уз опрост пристојбе.

— **Нове болнице у Срему**. Градско пословарство у Петроварадину закључило је, да сагради нову болницу. Та ће болница бити саграђена по т. зв. коридор-систему с посебном зградом за кожне болести. Осим цигље и црепа, које ће добавити градска општина петроварадинска, прорачунани су сви трошкови на 99.498 Круна и 17 потура. Успе ли дражба, која је расписана за дан 18. (31.) о. м., моћи ће се за најкраће време започети са самом градњом. И општина Инђија одлучила је, да сагради општинску болницу такође по т. зв. коридор-систему. Најпосле је у начелу решена ствар, да ће се и јавна болница у Вуковару, која ја прешла у управу сремске жупаније, ускоро сместити у нову зграду, која ће се још ове године почети зидати.

НОВОСТИ СА СТРАНЕ.

— **Престолонаследник растерује маторе генерале**. Ових дана је у престоничким листовима јављено, да ће неколико корпусних заповедника и других виших генерала у нашој војсци добити »плави табак«, т. ј. ићи у пензију. Сад пак обично добро обавештени бечки извештач берлинског листа »Фосише Цајтунг« потврђује ту вест и додаје, да то пензијонисање маторих генерала хоће сам надвојвода-престолонаследник Фрања Фердинанд, који је израдио код краља, да сваког официра, који је превалио 57 година живота, треба пензијонисати. После садашњег пензијонисања генерала аустро-угарске војске остаће у овој мало генерала од 60 година.

— **Због Хофрихтера**. Поручник Хофрихтер, који је оптужен и затворен у истражни затвор у Бечу под оптужбом, да је он послао отров аустро угарским генералштабним официрима, прокријумчарио је из затвора више писама, у којима је неке особе упућивао, како да сведоче у његовој ствари. Установљено је, да је та писма износио стражар Саламон Трутман, који је због тога отпуштен из службе, лишен је својих војничких одличја и војничког јубиларног крста и осуђен на три године пооштреног затвора.

— **Леп пример љубави према ближњем**. »Слога« јавља: У селу Томашевцу, у торонталској жупанији, недавно је изгорела кућа једном сиротом сељаку. Та кућа била је овом сиромашку једино добро. Он и његова велика породица остадоше на улици, без крова. Општинско представништво тамошње решило је, да на општински трошак набави све градиво за нову кућу свога земљака погорелца, а чланови ватрогасачког друштва — махом занатлије — понудили су се, да све послове на кући сами бесплатно изврше. Ово се дело само собом похваљује.

— **Сабљашка афера у Г. Карловцу**. У Горњем Карловцу је један домобрански официр сабљом тешко ранио једног келнера, који је тобоже увредио официрову љубазницу, неку каванску касирицу. Келнер, наравно, беше голорук, но на срећу официра нападача није био снаге дра Реберскога, који је голорук научио памети три оружана уланска официра.

О том крвавом догађају пишу загребачком „Покрету“ из Г. Карловаца ово:

У уторак 22. о. м. збио се у Г. Карловцу један догађај, који је с пуним правом узбунио цијело грађанство. Ради се о крвавом нападају, што га је извео један часник овдашње 26. домобранске пуковније. На вечер 21. о. мј. дошла је у стан домобранскога натпоручника Аугуста Шартнера у Раковачкој улици касирица овдашње каване »Сецесион« Милица Листер, која је готово сваку другу ноћ код споменутога натпоручника ноћивала. Реченога дана — 22. о. мј. — у пола седам сати у јутро изашла је она из натпоручникова стана, који је у I. кату, а у вежи, из које иду врата гост. Маројевића, дочекао ју је конобар овога Илија Радош те ју је попрскао водом из сифонске боце. Милица Листер вратила се одмах у I. кат и потужила се натпоручнику Шартнеру на Радоша. Шартнер се је обукао, опасао сабљу и отишао одмах доле у гостијону, гдје је затекао Радоша, како у „шанку« иза »пулта« пере чаше. Шартнер затражи од Радоша, да замоли Листерову за опроштење, а кад то овај није хтео, извуче Шартнер сабљу, која је била оштро набрушена, те зада њом Радошу три тешке озледе: двије на лијевој руци, пресјекавши му тетиве, а једну на глави, која му је продрла све до кости. Радошу, који је пао у несвијест, повезаше ране позвани лечници, на што буде одвезен у градску болницу. Све три ране су врло тешке. Како се чује, брани се Шартнер тиме, да је Радош уперио на њега револвер, но ова је тврдња по свим установљеним чињеницама сасвим невјероватна. Друга опет верзија каже да је Радош опсовао Шартнера, на што да си је овај узео овакву задовољштину. Истинитост тих тврдња показаће истрага, која је већ у течају. Но било како му драго, јасно је, да је најгора злопораба часника, ако се служе својим у сасвим другу сврху одређеним оружјем за то, да сијеку мирне људе, који су осим тога голоруки. Грађанство је карловачко узбуђено и тражи с правом не само најпомнију истрагу, него и најоштрију казну кривца. Нужно је то тим више, што су опет у новије доба — како показују недавни загребачки догађаји — часници почели без икаквих обзира частити грађанство крвавим ударцима својих сабаља, за које баш то грађанство и те колико приноси. Очекујемо од војне власти, да ће у овом случају, који смо мирно и непристрано оцртали, знати, хтјети и моћи свом енергијом заштитити интересе права и правице.«

Кад би се наш официрски подмладак друкчије васпитао, а не онако, како се de facto васпита, онда некојим официрима — част великој већини! — »цивилбагажа« ваљда не би служила за нишан сабљама, које имају друго опредељење, а не да сакате грађане сопствене земље.

— **Букач Маркош у тавници**. Бивши народни заступник Јулије Маркош осуђен је већ дуже времена на казну затвора од три месеца због увреде краљевске курије. »Велико« министарство дозволило му је одгоду казне. Како је познато, Маркош је највише бучио у понедељак у седници. Сад је опет молио одгоду наступа казне, но министар правосуђа др. Секељ одбио је ту молбу и Маркош је наступио своју казну. У тамници ће га саслушати због последњих изгреда у парламенту, код којих је он суделовао, а овамо је поп!

— **Зараза самоубиства у Русији**. У Петрограду појавила се чудна зараза: зараза самоубиства. Прошлог четвртка отровале се цијанкалијем три девојчице, све три договорно: две сестре Калмансон из Минска, од којих је једна учила у консерваторију, а друга у вишој девојачкој школи, и њихова 15-годишња пријатељица, гимназистка Марија Лурје. Због чега учинише крај своме младоме животу? Из једнога само и тешко појмљивога разлога, наиме: јер им је живот досадио!

Исти дан отроваше се у Петрограду још шест жена и два мушкарца. У један дан дакле 11 самоубистава! Те су чињенице поразиле грађанство.

— **Грозан злочин у Румунији**. Бечки »Extrablatt« прима из Јасија: Чета сељака под образином провалила је ноћу на имање удовице Буфросине Фигулеану, нећакиње кнеза Кузе, којој је било 83 године и која је од неколико година живела на свом имању Холбока. Разбојници су заклали старицу и извадили јој очи, оставивши нож забоден у десној слепоочици. Разбојници су однели сав новац, драгоцености и вредносне папире. Кад је у собу ушла једна служавка, разбојници поскакаше у перивој и без трага побегоше.

— **Толстој оздравио**. Јављају из Јасне Пољане, да се велики руски мислилац гроф Лав Николајевић Толстој предигао од болести те се латио рада. Довршује неке своје књижевне чланке, које је намењо разним часописима. Канцеларији примирнога конгреса у Штокхолму саопштио је Толстој, да се чврсто решио, да ће августа ове године отићи у Штокхолм, да учествује у примирном конгресу.

— **Леп годишњи пазар**. Творница конца фирме J. et P. Coats у Лондону зарадила је прошле године 2,901.666 фуната стерлинга (67 милијона круна).

— **Убица кнеза Ита погубљен**, Анграји, у Портартуру јануара ове године осуђени убица јапанскога државника кнеза Ита погубљен је у Харбину у прошли петак у зору.

НОВИЈЕ.

Москва, 15. марта. Јуче у 9 с. пре подне допутовао је из Петрограда у пратњи своје свите српски краљ Петар. На станици је била постројена почасна чета са заставом и музиком. На десном крилу почасне чете налазио се командант московског војног округа и друге војне старешине. На перону станичном дочекали су краља гувернер и командант Москве, председник општине вароши Москве и депутација српске колоније. Са станице краљ се одвезао у велику палату Кремља, па пошто се у њој мало одморио, отишао је у Успенску саборну цркву, где је присуствовао служби божијој.

Краљ Петар је јуче у цркви Вознесења обишао капелу Иверијске свете иконе и целивао свету реликвију па затим саслушао говор владике Трифона и примио његов благослов. После је краљ отишао у цркву Св. Архангела Михајила, где је обишао и Чудовски манастир, у коме је гробница убијеног великог кнеза Сергија Александровића.

Москва, 15. марта. У три сата по подне краљ је примио депутацију вароши Москве, у којој је био председник општине са свима члановима општинског одбора. Председник општине предао је краљу хлеб и со на златном послужавнику, украшеном грбом вароши Москве и са урезаним датумом краљева доласка. Председник општине је пожелео краљу добродошлицу у име вароши Москве, која је увек узимала учешћа у судбини словенских народа. Молећи краља, да према старом обичају прими хлеб и со, он у краљевој особи поздравља братски српски народ. Краљ Петар одговорио је на поздрав председника на српском језику, да је срећан, што се налази у срцу православља

и да жали, што нема времена, да се упозна са Москвом. Затим је краљ посетио оружницу и провезао се кроз варош.

На ручку код краља били су командант московског војног округа, гувернер, окружни начелник и командант гренадирског корпуса.

Данас ће посетити више установа и примиће словенску депутацију, а у вече ће отпутовати из Москве.

ТЕЛЕГРАМИ
уредништву »Браника«.

Истрага због крваве седнице.

Будимпешта, 16. марта. Претходна истрага због скандала у заступничкој кући дошла је до завршетка у преслушању сведока. Скорим ће отпочети преслушавање окривљених.

Стање у Угарској.

Будимпешта, 16. марта. Управа Јуштове странке изјављује, да она није водила преговоре с Куеном ради кооперације, нити је кога опуномоћила, да такове преговоре води.

Кошут је јуче у Геделеу у свом говору жалио, што је борба, коју је странка независности пре пет година отпочела, како би постигла своју цел, остала безуспешна.

Апоњи је у Шоморји рекао, да је било излишно пробудити на нов живот мађарску либералну странку, јер се је споразум између краља и мађарског народа и без ње могао успоставити. Сада тај споразум хоће да успоставе тиме, што позивају мађарски народ, да се одрече својих права.

Социјално-демократски конгрес решио је, да се најжешће бори и против владине странке, јер ова не ће опште тајно бирачко право.

Путовање краља Петра по Русији.

Кијев, 16. марта. Српски краљ Петар је стигао овамо. На станици га је дочекао командант војске у кијевском војеном округу, гувернер и сви начеоници војничких и грађанских власти. На поздрав је краљ Петар одговорио српски. Затим је краљ походио кијевске светиње, знаменитости и српско Подворје.

358 мртвих на балу!

Матесалка, 16. априла. До сада је вађено **358 мртвих**, који се унесрећише на игранци у селу Екерито. Рањеници су озлеђени већином опасно по живот. Несрећа се догодила у поноћи услед експлозије петролејске лампе.

Изјава.

У 9. броју румског »Радикала«, што га добротом српске манастирске штампарије издаје против српских калуђера члан Саборског Одбора, др. Жарко Миладиновић, изишао је анониман нападај на мене, где се тврди, да сам се на гробљу са неколико женских удовица и жена играо жапца-лапца.

У поводу тога имам част, да изјавим, да је цела ова вест *обична измишљотина*. Да докажем то и пред својим претпостављенима, пред којима сам тешко оклеветан, овластио сам свога заступника, да нападаче тужи суду.

У Карловцима, 16. (29.) марта 1910. г.

О. Методије.

Трговина.

НОВОСАДСКА ПИЈАЦА

16. марта 1910.

Пшеница I. каквоће	—	К	13·——·—
Пшеница II. каквоће	—	„	12·60——·—
Зоб — — — — —		„	6·80——·—
Јечам — — — —		„	6·50——·—
Кукуруз		„	5·70—·—
Лањик		„	7·50.

све од 50 кила.

Управник: Др. Мих. Полит-Десанчић.
За уредништво одговара: Тоша Грујић

Јавна захвала.

Најусрдније и најтоплију моју захвалност нека изволе примити сви моји пријатељи и познаници, који приликом изненадне смрти никад незаборављеног и непрежаљеног милога сина мога

Мирона (Миладића) плем. Војновића

ц. и кр. војног свештеника у Горњем Карловцу,

било усмено било писмено искрено своје саучешће изјавише те тиме мени староме родитељу неизмерну тугу моју и велику жалост ову сносити олакшаше.

Нарочиту моју хвалу дугујем пречасној господи Михаилу *Мишићу*, протопресвитеру у Бечу, и Димитрију *Јанковићу*, ц. и кр. војном свештенику у Бечу, који болног сина мога посећиваху и који мртво тело његово у Бечу топлим хришћанским молитвама на дални пут — у његово родно место — испратише.

Топлу благодарност нека изволе примити славне команде 96. ц. и кр. пешачке пуковније и кадетске школе у Горњем Карловцу, које својим изасланствима покојнику указаше последњу другарску почаст.

Особиту захвалност моју нека приме: високопречасни господин Јован *Бороша*, окружни протопресвитер старобечејски и пречасна господа пароси Јован *Стеванов* и Иван *Јелчић*, који свету литургију у старобечејском светођурђевском храму одслужише, са часним господином Миланом *Миловановим*, капеланом, и господином Свегозаром *Пирошким*, учитељем, опело обавише и покојника до вечне му куће испратише.

Од срца сам благодаран моме куму високопречасном г. Јовану *Бороши*, који се у светом храму својим дивним говором, пуним утехе и душевног мелема, од покојника опростио.

Исто тако сам благодаран и моме младом пријатељу г. дру Милану *Поповићу* за његов топли и братски опроштај над гробом нашег Миладина.

Моју најтоплију благодарност изричем свему старобечејском грађанству без разлике вере и народности, који многобројно не само на опелу учествоваше, него милога нашег покојника до вечне му куће испратити изволеше.

У Старом Бечеју, 15. (28.) марта 1910 год.

др. Арон плем. Војновић

39 1—1

ОГЛАСИ.

ПРОДАЈЕМ КУЋУ
у Новом Саду
алмашка улица бр. 23. Вуковићева улица бр. 37. уз умерену цену. Обратити се ваља на
Стевана Сремчевића трговца
136 2-5 Митровица (Срем).

У. О. М. У. 10/зап. ех 1910.

ПОЗИВ.

У смислу §. 8 статута срп. прав. монашког удружења у митрополији карловачкој, сазива се седница монашког Сабора на дан 21. априла (4. маја) о. г. светле среде у 9 часова пре подне и Карловце (семениште манастирских питомаца).

Дневни ред:

1.) Извештај управног одбора о раду удружења, о стању друштвене благајнице и имовине од последњег мон. сабора до данас.

2.) Читање дописа и отписа виших и автономних власти.

3). Предлови управног одбора.

4.) Евентуални предлози према 19. §. пословника мон. сабора.

Из седнице управног одбора монашког удружења држане у *Карловци* дана 9. (22.) марта 1910. 138 1-1

Управни одбор мон. удружења.

Пажња!
Отвара се
: : стручна школа : :
Рици Бергер
за писање на машинама, за књиговодство, :-: стенографију и немачки језик. :-:
Строго стручна Брзо, савесно и :-: метода! :-: :-: целисходно! :-:
На располагању стоје машине разних система. Настава у писању на машини траје 14 дана. Хонорар К 20·— Поука у књиговодству и стенографији траје 4 месеца, а хонорар је за прво К 12·—, за друго К 10.— месечно. За немачки језик је хонорар К 8·— месечно. Поука почиње сваког 1. и 15. у месецу. Пријаве се примају код администрације овог листа. где се такође добивају ближа упутства, :-: Настава почиње од 1. априла о. г. :-:
108 6-150

КОМПАЊОН
тражи се за велики
ПАРНИ МЛИН
у **Чуругу** (у Бачкој). Ко озбиљно мисли да ступи у ово напредно предузеће, нека **ЛИЧНО** дође у Чуруг, где ће добити подробан обавештај.
Исти компањон би имао врло леп стан и надгледао би читав рад млина. Стручњаку у млинарском послу даје се првенство. 135 3—6

Примам на машини
штрикање и потштрикавање
ЧАРАПА
по умереној цени.
Ј. Пандуровић,
2 22-100 Кошутова улица бр. 25. врата 9.

ПРОМЕСЕ
Потиско Сегединских срећака
ГЛАВНИ ЗГОДИТАК
180.000 К.
5 згодитака по 2000 К и 4394 згодитака по 240 К.
Жребање 1. априла о. г.
ЦЕНА 8·— К.

Срећке XXVIII. кр. ур. државне лутрије
Главни згодитак
К 150.000
1 згодитак по К 20.000·—, 1 згодитак по К 10.000·—, 1 згодитак по К 5000·—, 5 згодитака по К 2000·—, 10 згодитака по К 1.000·—, 150 згодитака по К 100·—, 300 згодитака по К 50·—, 1500 згодитака по К 20·—, 10.000 згодитака по К 10.—
Жребање 30. јуна о. г.
ЦЕНА К 4·—
издаје
МЕЊАЧНИЦА
ЦЕНТРАЛНОГ КРЕДИТНОГ ЗАВОДА
у Новом Саду.
42 35—

*) Поштом шаљемо промесе само кад нам се новац унапред пошаље заједно са 35 пот за поштарину.

СРПСКА БАНКА
У ЗАГРЕБУ

Од 1. априла ове год. почевши исплаћиваће Српска Банка **дивиденду** за год. 1909. и то:
12 круна за купон бр. 2 од акција јединица,
60 круна за купон бр. 2 од акција петица,
6 круна за купон бр. 2 од акција половица.

Загреб, 7. (20.) марта 1910.

130 (3-3) **Управа Српске Банке.**

ПАРФИМЕРИЈА
ИВАНА Ј. СТОЈКОВИЋА, НОВИ САД
Препоручује фина парфима, сапуне, средства за неговање и полепшавање лица, руку, косе и зуба, као и прибор за тоалету; хигијенских справа и завоја, једино заступство фотографских апарата и прибора за г. г. аматере, знамените куће »Kodak«, све по најнижој цени. — Парфимерија се препоручује и за поклоне. — Највољнији ускршњи поклони. 106 14—